

KÖZÉP-EURÓPAI KÖZLEMÉNYEK
A történelemtudomány, a regionális tudomány,
a földrajztudomány, és a gazdálkodás-
és szervezéstudományok művelőinek referált folyóirata

XVII. évfolyam 1. szám, 2024/1. szám

№ 58.



KÜLÖNLENYOMAT

TARTALOMJEGYZÉK

GAZDASÁGTÖRTÉNET ROVAT

- Kaposi Zoltán:** Gróf Zichy Béla hitbizományi uradalmának fejlődése (1887–1914).. 9
- Domonkos Endre:** Gazdasági átalakulás tapasztalatai Csehországban, Szlovákiában, Lengyelországban és az egykori Német Demokratikus Köztársaságban (1990–2000) 29
- Wilhelm Réka:** A balatoni turizmus változásai az elmúlt három évtizedben.. . . . 45

REGIONÁLIS TUDOMÁNY ROVAT

- Horváth Anna:** A magyar-román-szlovák-ukrán határmenti kapcsolatok az Európai Unió határtérségeinek fényében. 67
- Feketéné Benkó Kata:** Értéktéremtés a közlekedésben a határmenti közlekedési közszolgáltatások fejlesztésével 85
- Bali Lóránt:** Changes in the self-determination and cultural and social life of the Croatian, Slovenian and Serbian nationalities in Hungary until 2019 in the light of the legislative changes. 105

OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA ROVAT

- Pelles Márton:** A Bartha József vezette üzleti körök szerepe a magyar kereskedelmi tengerészet történetében (1929–1949).. . . . 117
- Leba József:** Budapesti zsidó lakosság gazdasági szerepe 1873–1918 között. . . . 137

A HORTHY-KORSZAK ROVAT

- Orosz László:** Jól jártak-e a magyarországi svábok 1944 tavaszán a német megszállással? 155
- Olasz Lajos:** Politikai viták a Muraköz és a Muravidék visszacsatolásáról. . . . 169

A „RÖVID MAGYAR 20. SZÁZAD” TÖRTÉNETE ROVAT

- Gulyás László:** Vezérfonal a szintézisíráshoz 4. A Rákosi-diktatúra kora, 1948–1956. Első rész: A két munkáspárt egyesülésétől a desztalinizáció kezdetéig, 1948. június 12.–1953. július 18. 191
- Gulyás László:** Historiográfia a szintézisíráshoz 4. Rákosi Mátyás 1945 utáni politikai pályafutásával kapcsolatos könyvek.. . . . 215

RECENZIO

- Deák-Sárosi László (2022):** A jel újbóli helyreállítása. Film, hagyomány és innováció. Magyar Napló Kiadó – Írott Szó Alapítvány. Budapest. Ismerteti: Kása Csaba 227

GULYÁS LÁSZLÓ

egyetemi tanár, habil.

Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására, Szeged
professor, Virtual institute for Central-Europe Research, Szeged, Hungary

ORCID: 0000-0001-5751-2945

email: laszlo.gulyas65@gmail.com

HISTORIOGRÁFIA A SZINTÉZISÍRÁSHOZ 4. RÁKOSI MÁTYÁS 1945 UTÁNI POLITIKAI PÁLYAFUTÁSÁVAL KAPCSOLATOS MŰVEK

*HISTORIOGRAPHY FOR SYNTHESIS 4.
 BOOKS RELATED TO THE POLITICAL CARREER OF MÁTYÁS
 RÁKOSI AFTER 1945.*

ABSTRACT

Mátyás Rákosi was already a member of the narrow circle of most important politicians between 1945 and 1948. But his name primaraly symbolizes the period between 1948 and 1956. That is why we call dictatorship. In the present historiographical study the writings related three broad catagories: 1. books about him 2. His memoir 3. his species, articulated, books.

Bevezetés

Rákosi Mátyás már 1945 és 1948 között tagja volt a legfontosabb politikusok szűk körének, de neve és elsősorban az 1948 és 1956 közötti időszakot szimbolizálja. Ezért is nevezzük ezt az időszakot (1948–1956) a Rákosi-diktatúra korának. Jelen historiográfiában a személyével kapcsolatos írásokat az alábbi három nagy kategóriába sorolva mutatjuk be:

1. Könyvek
2. Emlékirata
3. Beszédei, cikkei, könyvei

1. Könyvek 1945 utáni pályafutásáról

Rákosiról a Kádár-diktatúra időszakában nem születhettek könyvek, az MSZMP vezetése igyekezett teljes hallgatást fenntartani a volt diktátorról. A csöndet Nemes János 1988-ban megjelent könyve – „*Rákosi Mátyás születésnapja*” – törte meg.¹

Ezen kötet a Rákosi 60. születésnapja (1952) alkalmából lezajlott ízléstelen, túl-
lihegett születésnapi ünneppsorozatot mutatta be, erősen kritikus (ez indokolt
volt) hangvétellel. A rendszerváltás első évében jelent meg a Gyarmati György
– Botos János – Zinner Tibor – Korom Mihály szerzői csapat által írt könyv –
„Magyar hétköznapiak Rákosi Mátyás két emigrációja között 1945–1956 között”
–, amely részletesen bemutatta, hogy Rákosi hogyan jutott hatalomra, és annak
birtokában hogyan vezette az országot.² Katona Imre 1989-ben megjelent könyve
– „Vicek Sztálinról, Rákosiról és Ceausescuról” – a Rákosi korszak tipikus vic-
ceiről adott körképet.³ Ezt követte 1990-ben egy nagyon rövid életrajz, Szerencsés
Károly „Tizenháromhárom életrajz” című könyvében.

Az azóta eltelt időszakban megjelent könyveket vizsgálva két szerző munkáit
kell kiemelnünk. Az egyikük az újságíró Pünkösti Árpád, aki nagy terjedelmű tri-
lógiát szentelt Rákosi életútjának: 1992-ben jelent meg a „Rákosi a hatalomért.
1945–1948” című könyve.⁴ Ezt követte a „Rákosi a csúcson 1948–1953” 1996-
ban⁵, végül 2001-ben a „Rákosi bukása, száműzetése és halála. 1953–1971” című
kötet zárta le a trilógiát.⁶ Ezt követően a három kötetből 2004-ben megszületett
egy összegző kötet „Rákosi, Sztálin legjobb tanítványa” címmel.⁷ Fontos kiemel-
nünk, hogy Pünkösti Árpád nem történész, hanem újságíró. Ennek következtében
könyveinek stílusa nem a szaktörténész írásmódja, hanem annál jóval könnye-
debb. Érdekes kettősség jellemzi a köteteket, egyrészt a szerző történelmi alapos-
sággal mutatott be számos dokumentumot, jegyzőkönyveket az MKP, majd MDP
különböző szerveinek üléseiről, megszólaltatott (különösen a harmadik kötetben)
az eseményekben részvevő pártfunkcionáriusokat (akik szem- és fültanúi voltak
számos történésnek), használta Rákosi akkor már megjelent emlékiratait. Ez egy
szaktörténész munkamódszere. Másrészt gyakran nyúl a Rákosi-diktatúra fekete
humorához, bőven ismertet korabeli vicceket, anekdotákat. Például Sztálin halá-
láról az alábbi gúnyos korabeli értékelést írja le: az orosz vezető a „nyalhatatlan-
ságba költözött”. Ez egy publicista jellemzője, akinek figyelembe kell venni, hogy
a lehető legszélesebb olvasóközönséghez jussanak el könyvei. Ezen publicisztika
jellemzője ellenére Pünkösti Árpád munkásságát fontosnak kell minősítenünk
Rákosi életútjának bemutatása terén.

A szaktörténészek közül Feitl István munkásságát kell kiemelnünk, aki számos
tanulmányban ismertette Rákosi pályafutását, ezek mellett három könyve jelent
meg a magyar diktátorról. Életének 1956 utáni szakaszáról „A bukott Rákosi”
címmel írt könyvet 1993-ban.⁸ 2016-ban pedig egy történelmet népszerűsítő sorozat
– A Magyar Történelem rejtélyei – keretei között jelentette meg „A száműzött
Rákosi” című rendkívül kis terjedelmű könyvét, amelynek inkább képanyaga az
értékes.⁹ Harmadik kötete¹⁰ – „Ki volt Rákosi Mátyás” – egy-egy fejezete Rákosi
életútjának egy-egy szakaszát mutatja be részletesen. Így: vizsgálja a 133 napos
vörös diktatúrában betöltött szerepét (kereskedelmi népbiztos, majd a Vörös Őrség
parancsnoka), első emigrációjának éveit (1919–1924), amelyek alatt a Komintern
szolgálta, bemutatja első és második perét, 15 éves börtönbüntetésének (1924–

1940) jellemtorzító hatásait, és a Szovjetunióban töltött éveit (1940–1994), majd diktatúrájának kiépítését (1945–1948) és kiteljesedését (1949–1956). Végezetül felvázolja második emigrációjának (1956–1971) jellemzőit, amikor egy jelentéktelen, elégedetlenkedő száműzöttként töltötte életének utolsó másfél évtizedét. Legfrissebb tanulmánykötetében¹¹ – „*Politikai sakk – Rákosi Mátyás és Kádár János játszmái*” – amely 2022-ben jelent meg, Feitl István több tanulmány segítségével bemutatja be, a különbséget az 1944–1949 közötti többpárti parlamentarizmus és az ötvenes évek eleji proletárdiktatúra között, és a Rákosi- és a Nagy Imre-kormány időszak között. A kötet címe is fontos, Feitl sakkjátszma-ként mutatja be Rákosi és Kádár lépéseit. Rákosit ezen hasonlat keretei között olyan sakkjátékosnak írja le, aki ügyesen húzogatja bábuit, de végül mattot kap. A kötet külön értéke, hogy újra közli – a már fentebb említett – „*A bukott Rákosi*”, 1993-ban kismonográfia javított verzióját.

A fentebb említett életrajzok mellett Rákosi politikai pályafutásának egy tipikus elemét vizsgálta meg Apor Balázs könyve: *Láthatatlan tündöklés: Rákosi Mátyás kultusza a sztálinista Magyarországon 1945–1956*.¹² A könyv az alábbi kérdéseket teszi fel és válaszolja meg: Hogyan alkotta meg Rákosi Mátyás politikai környezete Rákosi kultuszát, és miként hozott létre egy fiktív személyiséget? Mikor kezdődött el kultusz építése, és hogyan játszott benne szerepet a vezér két világháború közötti élete? Rákosi kultuszát miben és mennyiben determinálta a szovjet minta, azaz Sztálin kultusza? Melyek voltak a propaganda eszközei? Hogyan működött a propagandagépezet?

Érdekes a keletkezéstörténete Ungváry Krisztián könyvének¹³ – „*Rákosi Mátyás eltitkolt szolgálatai – Egy sztálinista diktátor börtönben, jólétben és száműzetésben*” –, ugyanis a szerző 2016-ban egy véletlennek köszönhetően jutott Rákosi irathagyatékának több mint háromezres darabos kollekciójához. Ennek eredetéről csak annyit lehet tudni, hogy egy műbőr táskába csomagolva került elő Ciprus szigetén egy szállodai szobából. A könyv erre az iratanyagra támaszkodva betekintést enged Rákosi jellemébe, döntéseinek mozgatórugóiba, és életének különböző állomásaiba.

Végezetül mielőtt rátérnénk Rákosi emlékiratainak bemutatásához, meg kell említenünk, hogy 1994-ben jelent meg Bíró Eugénia (Rákosi testvérenek, Bíró Ferencnek a felesége) emlékirata „*Száműzetésben*” címmel.¹⁴ Mind Bíró Ferenc, mind felesége 1956 után több alkalommal személyesen találkozott Rákosival, illetve levelezést folytatott vele. Így ezen kötetből számos fontos részlet ismerhető meg Rákosi 1956 utáni emigráns életéről.

2. Emlékirata

Rákosi felesége (és kezelőorvosa) társaságában 1956. július 26-án repült el a Szovjetunióba, gyógykezelésre. Ekkor még sem ő, sem más nem nagyon gondolta, hogy soha többé nem lépi át Magyarország határait. Csakhogy a gyógykezelés

végül igazi száműzetéssé vált. Annak ellenére, hogy Rákosi, mind a magyar szocialista párt (MSZMP), mind a szovjet kommunista párt (SZKP) vezetői felé számos alkalommal jelezte, hogy vissza akar térni Magyarországra. De mind Kádár János, mind Hruscsov (bukása után pedig) Brezsnyev úgy gondolta, hogy Rákosi hazatérése „politikailag problémás lenne”. Így kéréseit mind a szovjet, mind a magyar pártvezetés elutasította. Sőt Kádár nem válaszolt egyetlen egy levelére sem. Az MSZMP vezetése 1957 elején azt kérte a szovjet elvtársaktól, hogy valamilyen munkával foglalják le Rákosit. Ezzel a megoldással a szovjet vezetők egyetértettek, ezért felajánlották Rákosinak, hogy írja meg emlékiratait. Rákosi elfogadta ezt a javaslatot, és 1957 júliusában hozzá fogott az anyaggyűjtéshez. Az ehhez szükséges nyersanyagot három forrásból próbálta beszerezni: 1. a moszkvai könyvtárakból könyvtárközi kölcsönzéssel. 2. A moszkvai magyar követségről 3. Magyarországról.

Az idő előrehaladtával kiderült, hogy a könyvtárközi kölcsönzés nem működik. A magyar követségről azonban kapott könyveket. Az MSZMP KB Titkársága pedig úgy döntött, hogy kaphat Magyarországról könyveket, de pártdokumentumokat (pl. az MKP és a MDP különféle testületeinek üléseiről készült jegyzőkönyveket) nem kaphat. Így jelentős mennyiségű könyv jutott el hozzá Magyarországról, a Párttörténeti Intézet a Külügyminisztérium futárszolgálatával küldte meg az általa kért könyveket. Viszont, amikor folyamatos visszatérési kísérletei miatt az MSZMP vezetésével viszonya megromlott, már nem küldtek neki ingyen könyvcsomagokat Budapestről. Így a munkájához szükséges további könyveket Bíró Ferenc és felesége vásárolta meg neki, és vitte ki száműzetésének helyszínére. Ismereteink szerint a fenti két forrásból beszerzett könyvei száma kb. 2 ezer kötet volt, egy másik forrás szerint 2 mázsa könyvet gyűjtött össze.

Rákosi 1971-ben bekövetkezett haláig – több éves megszakításokkal – 2 800 oldalt írt le, a már említett Erika írógépén. Halála után a kéziratot a szovjet hatóságok Rákosi özvegyétől „megvásárolták” – moszkvai lakást és magasabb nyugdíjat ígértek neki. Ezt követően az anyag az SZKP archívumába került. Ott őrizték 25 évig, ez idő alatt a KGB javaslatára oroszra is lefordították. A magyar rendszerváltás után 5 évvel 1995 februárjában Rákosi egyetlen élő testvére, Bíró Ferenc levélben kérte Kovács László külügyminisztert, hogy járjon közbe az orosz külügyminisztériumnál, a kézirat Magyarországra történő szállítása érdekében. Némi diplomáciai huzavona után a kézirat (egyrészt mikrofilmen, másrészt fénymásolatban) 1996-ban Budapestre érkezett. Pontosabban Bíró Ferenc tulajdonába került. Bíró ezzel az anyaggal kereste fel a Napvilág Kiadót, amely a kézirat kiadása mellett döntött. Így Rákosi emlékiratai 2002-ben jelentek meg, az alábbi négy kötetben¹⁵:

- 1892–1925 I–II. kötet
- 1940–1956 I–II. kötet

Az 1925 és az 1940 közötti időszak történéseiről (ezek voltak börtön évei) Rákosi nem írt, ezért van egy 15 éves hiátus emlékirataiban.

3. Beszédei, cikkei, könyvei 1945 után

Rákosi nagy gondot fordított arra, hogy különböző alkalmakkor (pártaktíva, kongresszus, vidéki látogatások, politikai gyűlések, etc.) elmondott beszédei nyomtatott formában is napvilágot lássanak. Ezek zömét az MKP saját könyvkiadója – melyet Szegeden alapítottak meg 1944. november 7-én – adta ki. Szikra impresszummal elsőként Gerő Ernőnek az 1944. november 7-én Szegeden tartott nagygyűlési beszéde jelent meg: *Lesz magyar újjászületés* címmel. A Szikra már az 1945-ös évben Budapestre tette át székhelyét. Itt jegyezzük meg, hogy a Szikra 1956. november 4-e után a Kossuth Kiadó nevet vette fel, és az MSZMP kiadójává vált. Így a Kádár-diktatúra ideje alatt jelentős támogatásokat kapott könyvkiadásra és terjesztésre.

1945

- Pártunk feladatai a választások tükrében. Szikra. Budapest, 1945 (M. K. P. Szeminárium)
- A pártaktíva feladatairól. 1945. február 22. Szikra, Budapest. 1945 (M. K. P. Szeminárium)
- Föld, kenyér, szabadság! Rákosi Mátyás beszéde a Magyar Kommunista Párt 1945. február 11-én tartott debreceni nagygyűlésén. Athenaeum. Budapest.
- Rákosi Mátyás beszéde a budapesti és környéki pártaktívához 1945. február 22-én. M.K.P. Budapest.
- A magyar választókhöz! Rákosi Mátyás rádióbeszéde 1945. okt. 6-án. Szikra. Budapest.
- Nemzetmentés. Szikra. Budapest.
- A közalkalmazottak helye a népi demokráciában. Beszéd a közalkalmazottakhoz 1945. augusztus 30-án. Szikra. Budapest.
- Harc az újjáépítésért Rákosi Mátyás beszámolója a Magyar Kommunista Párt országos pártértekezletének 1945. május 20-án tartott ülésén. Új Dunántúl. Pécs.
- A rendőrség a demokratikus Magyarországon. Rákosi Mátyás beszéde a Városi Színházban 1945. július 21-én a budapesti rendőrökhöz. Szikra. Budapest.
- A tatai bányászokhoz. Rákosi Mátyás elvtárs beszéde Tatabányán 1945. július 22-én. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás beszéde Pécs dolgozóihoz 1945. május 27-én. MKP Pécsi Szervezete. Pécs.
- Rákosi Mátyás beszéde Sopronban a Magyar Kommunista Párt 1945. évi szeptember 2-iki nagygyűlésén. MKP, Sopron.
- Földet, kenyeret, szabadságot! Fekete Nyomda. Miskolc.
- Rákosi Mátyás beszéde Budapesten nyolcvanezer ember előtt a Magyar Kommunista Párt 1945. február 25-én tartott nagygyűlésén. Dunántúl Nyomda. Pécs.
- A magyar jövőért. Szikra. Budapest.

1946

- A M. K. P. III. kongresszusa és a magyar demokrácia jövője Rákosi Mátyás előadása. A Magyar Kommunista Párt politikai akadémiája. Szikra. Budapest.
- A parasztságért! Rákosi Mátyás beszéde a Magyar Kommunista Párt kecskeméti parasztnapján 1946. aug. 20-án Révai József vezércikke a Szabad Nép 1946. aug. 25-i számában. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás győri beszéde. 1945. évi szeptember hó 2-án; Szabad Győr Ny. Győr.
- Jó pénzt! Jó békét! Rendet! Rákosi Mátyás beszéde a Magyar Kommunista Párt szombathelyi nagygyűlésén 1946. május 19-én; Szikra. Budapest.
- Harc a demokráciáért minden eszközzel. Rákosi Mátyás beszéde a Sportcsarnokban 1946. febr. 16-án. Szikra Ny. Budapest.
- Folytassuk a harcot! Rákosi Mátyás beszámolója a Magyar Kommunista Párt megyei bizottságainak 1946. évi márc. 24-én tartott ülésén. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás újévi nyilatkozata. 1946 békét, kenyeret, jó pénzt, köztársaságot hoz a magyar népnek; Szikra Ny. Budapest.
- A magyar békéért. Rákosi Mátyás beszéde a MKP békéscsabai nagygyűlésén 1946. ápr. 22-én. Szikra. Budapest.
- A nemzeti felemelkedés útja. Rákosi Mátyás beszámolója, Révai József etc. felszólalásai a Magyar Kommunista Párt 3. kongresszusán. Szikra. Budapest.
- A népi demokrácia útja. Rákosi Mátyás beszámolója és zárszava a Magyar Kommunista Párt 3. kongresszusán. Szikra. Budapest.
- Jó forintért! Rákosi Mátyás beszéde a Magyar Kommunista Párt miskolci nagygyűlésén 1946. július 21-én. Szikra. Budapest.
- A népi demokrácia. Szikra, Budapest.
- Kiút a válságból: ki a nép ellenségeivel! Rákosi Mátyás rádióbeszéde. Szikra. Budapest.

1947

- Fizessenek a gazdagok. Szikra Ny. Budapest.
- Megvédjük a demokráciát! Rákosi Mátyás rádióbeszéde. Szikra. Budapest.
- A politikai helyzet és a Magyar Kommunista Párt feladatai. Beszámoló az MKP 2. országos értekezletén. Szikra. Budapest.
- A békéért az egész néppel. Szikra. Budapest.
- A magyar demokráciáért. Szikra. Budapest.

1948

- Népi demokráciánk új feladatai; Szikra. Budapest.
- A Jugoszláv Kommunista Párt hibás politikájáról. Közlemény a kommunista és munkáspártok tájékoztató irodájának értekezletéről. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás, Révai József centenáris beszéde. Kossuth, Petőfi, Táncsics szellemében. Hungária Ny. Budapest.

- Tiéd az ország, magadnak építéd. Beszámoló a Magyar Kommunista Párt funkcionáriusainak országos értekezletén. Szikra. Budapest.
- Az egyesülés útján. Beszéd a Szociáldemokrata Párt 36. kongresszusán. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás, Révai József beszédei 1948. márc. 15-én. Kossuth, Petőfi, Táncsics szellemében. Szikra. Budapest.
- A következő láncszem; Szikra Ny. Budapest.
- A fordulat éve. Szikra. Budapest.
- A Magyar Dolgozók Pártjával erős, virágzó Magyarországért. Szikra. Budapest.
- A dolgozó parasztság a szövetkezés útján. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás, Révai József, Horváth Márton: 30 éves a magyar kommunista mozgalom; Szikra Ny. Budapest.

1949

- Pártunk a dolgozó nép élén. Szikra. Budapest.
- A kádermunkáról. MDP Központi Vezetősége. Budapest.
- Rákosi Mátyás a MDP Központi Vezetősége 1949. márc. 5-6-iki ülésén elhangzott zárszava. Révai József hozzászólása népi demokráciánk fejlődése és a proletárdiktatúra kérdéséről. Szikra Ny. Budapest.
- Építjük a nép országát. Szikra, Budapest.
- Pártunk feladatai. Rákosi Mátyás beszéde a MDP Központi Vezetőségének ülésén 1949. márc. 5-én és tájékoztató a beszéd feldolgozásához alapfokú szemináriumok számára; Világosság Ny. Budapest.
- Rákosi Mátyás a MDP Központi Vezetősége 1949. márc. 5-6-iki ülésén elhangzott zárszava. Szikra Ny. Budapest.
- A Magyar Függetlenségi Népfronttal hazánk felvirágoztatásáért. Rákosi Mátyás beszámolója, Dobi István, Erdei Ferenc beszédei a Magyar Függetlenségi Népfront országos kongresszusán 1949. márc. 15-én. Stephaneum Ny. Budapest.
- Előre a Magyar Függetlenségi Népfronttal. A Magyar Függetlenségi Népfront nyilatkozata és Rákosi Mátyás, Dobi István stb. beszédei; Szikra Ny. Budapest.
- A választás: népünk kiállása a béke, nagy eredményeink és ötéves tervünk mellett. Rákosi Mátyás beszéde; HM Politikai Főcsoportfőnöksége. Budapest.
- A Népfronttal boldog, erős, független Magyarországot! Szikra. Budapest.
- A jugoszláv trockisták az imperializmus rohamcsapata. Szikra. Budapest.
- A népi demokrácia néhány problémájáról. Szikra. Budapest.
- A mi országunk nem rés, hanem erős bástya a béke frontján; HM Politikai Csoportfőnöksége. Budapest.
- A dolgozó nép alkotmánya. Rákosi Mátyás beszéde az Országgyűlés 1949. augusztus 17-én tartott ülésén. Szikra. Budapest.

- Rákosi Mátyás beszámolója a Magyar Dolgozók Pártja Nagybudapesti Választmányának 1949. aug. 31-én tartott értekezletén. MDP. Budapest.
- Rákosi Mátyás beszéde a Magyar Dolgozók Pártja Nagybudapesti Aktívájának 1949. szept. 30-i értekezletén. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás–Kovács István: Fokozzuk a termelékenységet. Felszólalás és beszámoló a Nagybudapesti Pártbizottság. Választmányának 1949. aug. 31-én tartott értekezletén. A választmány határozata. MDP Központi Vezetősége. Budapest.
- Emeljük pártunk elméleti színvonalát! / A M. D. P. Politikai Bizottságának 1949. október 20-i határozata. Rákosi Mátyás elvtárs beszéde a pártfőiskola megnyitó ünnepségén 1949. október 22-én. MDP Központi Vezetősége Oktatási Osztály. Budapest.

1950

- Rákosi Mátyás beszámolója a Magyar Dolgozók Pártja központi vezetőségének 1950. febr. 10-i ülésén. MDP KV Agit. és Prop. Osztály. Budapest.
- Rákosi Mátyás Beszéde a Dolgozó Ifjúság Szövetsége alakuló kongresszusán 1950. június 17-én. DISZ. Budapest.
- Válogatott beszédek és cikkek. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás a sztáhanovisták első országos tanácskozásán 1950. február 26-án és a Dolgozó Ifjúság Szövetsége első kongresszusán 1950. június 17-én elmondott beszédei. MDP. Budapest.
- Rákosi Mátyás 1950. november 26-án az Országos Bányászértekezleten mondott beszéde. MDP Komárom Megyei Pártbizottság. Esztergom.
- Rákosinak a bányászértekezleten mondott beszédéből; Veszprémi Nyomda. Veszprém, 1950
- A tanácsválasztásokról. MDP. Budapest.
- Rákosi Mátyás a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1950. okt. 27-i ülésén mondott beszéde. MDP. Budapest.
- Békénk védelméről népi demokráciánk és Pártunk további erősödéséről. Rákosi Mátyás elvtárs beszámolója a MDP Központi Vezetőségének 1950. okt. 27-i ülésén. H. M., Budapest.

1951

- Rákosi Mátyás elvtárs 1950. nov. 26-án az Országos Bányászértekezleten mondott beszéde. Szikra Ny. Budapest.
- A jegyrendszer megszüntetéséről, a mezőgazdasági áruk szabad forgalmáról a munka- és állami fegyelemről. MDP. Budapest.
- A pártról és pártépítésről; Szikra Ny. Budapest.
- Rákosi Mátyás beszámolója a Magyar Dolgozók Pártja 2. Kongresszusán 1951. február 25-én. MDP. Budapest.
- A békéért és a szocializmus építéséért. Szikra. Budapest.

- Több szén termelésével előre öt éves tervünk megvalósításáért! Rákosi Mátyás beszéde az 1951. okt. 21-én és 1950. nov. 26-án tartott bányásztanácskozásokon. MDP Központi Vezetősége. Budapest.
- Rákosi beszéde a Magyar Dolgozók Pártja 2. Kongresszusán. Útmutató Magyar Dolgozók Pártja feldolgozásához a városi és falusi alapfokú politikai iskolák vezetői részére. MDP. Budapest.

1952

- Honvédelem és hazafiság. Szemelvények Rákosi Mátyás műveiből. Honvéd. Budapest.
- Népi demokráciánk útja. A Magyar Dolgozók Pártja pártfőiskoláján 1952. február 29-én tartott előadás. Szikra, Budapest.
- Útmutató Rákosi Mátyás: Népi demokráciánk útja c. pártfőiskolai előadása tanulmányozásához az I. V. Sztálin rövid életrajzi c. káderképző tanfolyam hallgatói részére. Athenaeum Ny. Budapest.
- Útmutató Rákosi Mátyás: Népi demokráciánk útja c. pártfőiskolai előadása tanulmányozásához a SZKBP története középfokú káderképző tanfolyam hallgatói részére; Athenaeum Ny. Budapest.
- Beszámoló az SZKP XIX. kongresszusáról a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének 1952. október 23-i ülésén. Szikra. Budapest.
- A kül- és belpolitikai helyzet és feladataink. Beszámoló az országgyűlés 1952. december 15-i ülésén; Szikra. Budapest.

1953

- Az MDP Politikai Bizottságának beszámolója a Központi Vezetőség 1953. jún. 28-i határozatainak végrehajtásáról. Rákosi Mátyás előadói beszéde és a KV 1953. okt. 31-i határozata. Szikra. Budapest.
- A szocialista Magyarországért. Szikra. Budapest.
- Rákosi Mátyás beszéde a Magyar Függetlenségi Népfront budapesti választási nagygyűlésén 1953. május 10-én; Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsa. Budapest.
- A Politikai Bizottság beszámolója a Központi Vezetőség 1953. jún. 28-i határozatainak végrehajtásáról. MDP Somogy megyei Bizottsága. Kaposvár.
- Rákosi Mátyás az ifjúságról. Szemelvények Rákosi Mátyás elvtárs műveiből; Ifjúsági Kiadó Budapest.

1954–1956

Jól mutatja, hogy diktatúrájának utolsó két évében Rákosit mennyire elfoglalta hatalmának megtartása, hogy jelentős mértékben lecsökkent megjelent „műveinek” száma. Sőt a lentebb szereplő két kötet valójában korábban megjelent kötetek bővítése volt.

- A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása és harca a proletárforradalom győzelméért. A Magyar Tanácsköztársaság. Szikra. Budapest.
- A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének beszámolója és a Magyar Dolgozók Pártja feladatai. Rákosi Mátyás előadói beszéde a MDP III. kongresszusán. Szikra. Budapest.
- Válogatott beszédek és cikkek. 4. bővített kiadás. Szikra. Budapest.
- A szocialista Magyarorszáéért; 2. bővített kiadás. Szikra. Budapest.
- A politikai helyzet és a Párt feladatai. A Politikai Bizottság beszámolója a Budapesti Pártaktíva ülésén 1956. május 18-án. Szikra.

JEGYZETEK / NOTES

- 1 Nemes János (1988): Rákosi Mátyás születésnapja. Láng Kiadó. Budapest.
- 2 Gyarmati György – Botos János – Zinner Tibor – Korom Mihály (1988): Magyar hétköznapiak Rákosi Mátyás két emigrációja között 1945–1956 között. Minerva. Budapest.
- 3 Katona Imre (1989): Viccek Sztálinról, Rákosiról és Ceausescuról. Új Aurora könyvek. Békéscsaba.
- 4 Pünkösti Árpád (1992): Rákosi a hatalomért. 1945–1948. Európa Kiadó. Budapest.
- 5 Pünkösti Árpád (1996): Rákosi a csúcson 1948–1953. Európa Kiadó. Budapest.
- 6 Pünkösti Árpád (2001) Rákosi bukása, száműzetése és halála. 1953–1971. Európa Kiadó. Budapest.
- 7 Pünkösti Árpád (2004): Rákosi, Sztálin legjobb tanítványa. Európa Kiadó. Budapest.
- 8 Feitl István (1993): A bukott Rákosi. Rákosi Mátyás 1956–1971 között. Politikátörténeti Alapítvány. Budapest.
- 9 Feitl István (2020): Ki volt Rákosi Mátyás? Napvilág Kiadó. Budapest.
- 10 Feitl István (2016): A száműzött Rákosi. Kossuth Kiadó. Budapest.
- 11 Feitl István (2022): Politikai sakk – Rákosi Mátyás és Kádár János játszmái. Napvilág Kiadó. Budapest.
- 12 Apor Balázs (2022): Láthatatlan tündöklés: Rákosi Mátyás kultusza a sztálinista Magyarországon 1945–1956. Jaffa Kiadó. Budapest.
- 13 Ungváry Krisztián (2020): Rákosi Mátyás eltitkolt szolgálatai – Egy sztálinista diktátor börtönben, jólétben és száműzetésben. Jaffa. Budapest.
- 14 Bíró Eugénia (1994): Száműzetésben. Littoria. Budapest.
- 15 Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések, 1892–1925. I–II. kötet. Szerk. Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente; sajtó alá rend., jegyz. Baráth Magdolna. Napvilág. Budapest. 2002. Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések, 1940–1956. I–II. kötet. Szerk. Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente; sajtó alá rend., jegyz. Baráth Magdolna; Napvilág. Budapest 2002.

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

Jelen bibliográfiában csak azon köteteket tüntettük fel, melyeket fentebb bemutatunk! Kivételt képeznek a „Beszédei, cikkei, könyvei” alfejezetben bemutatott művek, melyeket itt nem duplikálunk.

Könyvek

- Apor Balázs (2022):** Láthatatlan tündöklés: Rákosi Mátyás kultusza a sztálinista Magyarországon 1945–1956. Jaffa Kiadó. Budapest.
- Bíró Eugénia (1994):** Száműzetésben. Littoria. Budapest.
- Feitl István (1993):** A bukott Rákosi. Rákosi Mátyás 1956–1971 között. Politikatörténeti Alapítvány. Budapest.
- Feitl István (2016):** A száműzött Rákosi. Kossuth Kiadó. Napvilág Kiadó. Budapest.
- Feitl István (2020):** Ki volt Rákosi Mátyás? Napvilág Kiadó. Budapest.
- Feitl István (2022):** Politikai sakk – Rákosi Mátyás és Kádár János játszmái.
- Gyarmati György – Botos János – Zinner Tibor – Korom Mihály (1988):** Magyar hét-köznapiak Rákosi Mátyás két emigrációja között 1945–1956 között. Minerva. Budapest.
- Katona Imre (1989):** Viccek Sztálinról, Rákosiról és Ceausescuról. Új Aurora könyvek. Békéscsaba.
- Nemes János (1988):** Rákosi Mátyás születésnapja. Láng Kiadó. Budapest.
- Pütkösti Árpád (1992):** Rákosi a hatalomért. 1945–1948. Európa Kiadó. Budapest.
- Pütkösti Árpád (1996):** Rákosi a csúcson 1948–1953. Európa Kiadó. Budapest.
- Pütkösti Árpád (2001)** Rákosi bukása, száműzetése és halála. 1953–1971. Európa Kiadó. Budapest.
- Pütkösti Árpád (2004):** Rákosi, Sztálin legjobb tanítványa. Európa Kiadó. Budapest.
- Ungváry Krisztián (2020):** Rákosi Mátyás eltitkolt szolgálatai – Egy sztálinista diktátor börtönben, jólétben és száműzetésben. Jaffa. Budapest.

Emlékirata

- Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések, 1892–1925. I–II. kötet.** Szerk. Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente; sajtó alá rend., jegyz. Baráth Magdolna. Napvilág. Budapest. 2002
- Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések, 1940–1956. I–II. kötet.** Szerk. Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente; sajtó alá rend., jegyz. Baráth Magdolna; Napvilág. Budapest 2002.